

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Jana Figlová

Rozvíjanie tvorivosti na hodinách čítania a písania u žiakov primárneho vzdelávania

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Trečín
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Jana Figlová

Kontakt na autora: ZŠsMŠ Pod hájom 967, 018 41 Dubnica nad Váhom
jfiglova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Rozvíjanie tvorivosti na hodinách čítania a písania u žiakov
primárneho vzdelávania

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: XII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Jana Martinková

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

tvorivosť, škola, mladší školský vek, metódy rozvoja tvorivosti, hry a tvorivé aktivity na vyučovaní slovenského jazyka (čítanie, písanie)

Anotácia

Predkladaná práca sa zaoberá problematikou rozvoja tvorivosti na vyučovaní slovenského jazyka (čítania, písania) u žiakov primárneho vzdelávania, konkrétne v 1. ročníku ZŠ. Osvedčená pedagogická skúsenosť (OPS) je orientovaná na konkrétnu činnosť so žiakmi so zámerom zatraktívniť vyučovanie slovenského jazyka a podchytiť záujem žiakov o tento predmet už na 1. stupni ZŠ využívaním úloh, aktivít podporujúcich tvorivosť žiakov. Ponúka overené prínosy a odporúčania pre vyučovanie. Texty sú doplnené obrázkami, praktickými ukážkami.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Rozvíjanie kreativity žiakov v primárnom vzdelávaní

1232/2013 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ	7
1.1 Vymedzenie pojmu tvorivosť	7
1.2 Rozvoj tvorivosti v mladšom školskom veku	7
1.3 Metódy rozvoja tvorivosti	8
1.3.1 Hra a tvorivosť	8
1.4 Cieľ a obsah rozvoja tvorivosti	9
1.5 Etapy tvorivého procesu	9
1.6 Faktory tvorivosti	10
2 SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA NA 1. STUPNI ZŠ	13
2.1 Funkcia a ciele predmetu	13
2.2 Jazyková výchova v 1. ročníku ZŠ	13
2.2.1 Charakteristika osvojenia si procesu písania	14
2.2.2 Charakteristika osvojenia si procesu čítania	17
3 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	19
3.1 Hlavný cieľ OPS	19
3.2 Modely vyučovacích jednotiek so zameraním na rozvoj tvorivosti žiakov v 1. ročníku ZŠ	19
3.3 Overené prínosy OPS	30
ZÁVER	31
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	32

ÚVOD

V súčasnej dobe je pojem tvorivosť veľmi aktuálny. V živote človeka zohráva významnú úlohu a bez nej si vývoj spoločnosti nemožno predstaviť. Tvorivosť nepomáha len dospelým ľuďom novým spôsobom zvládnuť rôzne životné situácie a riešiť svoje problémy, ale má veľký význam aj pri zaškoľovaní detí. Nakoľko žijeme v období sústavného rozmachu, rýchleho tempa, nestačíme sledovať čo všetko prináša rozvoj vedy, techniky, umenia, vzdelávania. V tomto tvorivom prostredí žijú a vyrastajú deti, ktoré práve navštevujú základnú školu. Tá ich nielen vzdeláva, ale i pripravuje na úroveň dnešnej doby. Fantázia mnohých detí dostáva podnety, vzrastá snaha po tvorivom živote. Dokážu sa prispôbiť rôznym situáciám a v daných situáciách tvorivo reagovať. Najmä vstup dieťaťa do školy je významným medzníkom v jeho živote. Mení sa spôsob života predškolského dieťaťa – hovoríme o prechode z prostredia hravého do prostredia, v ktorom základnou činnosťou sa stáva učenie. Vo vyučovacom procese však hravú činnosť možno priamo prepojiť s učením.

Kret (1995, s. 132) uvádza ... „*najľahšie a najefektívnejšie sa dieťa učí vtedy, keď vôbec nepostrehne, že sa učí*“.

Oblasť tvorivosti je v psychológii spracovávaná teoreticky aj výskumne. Častokrát je predmetom záujmu tvorivý proces, tvorivý produkt, no najmä tvorivá osobnosť. Tvorivá osobnosť je vnímavá. Prejavuje záujem o formu a eleganciu, má zmysel pre humor, rôzne hry a zábavy, žije plnšie, zmyslupľnejšie. Tvorivú osobnosť robí tvorivou komplexnosť. Je to istá zrelosť osobnosti, tendencia myslieť a konať v iných dimenziách viac a lepšie ako ostatní.

Vo vyučovacom procese sa tvorivosť rozvíja zámerným navodzovaním tvorivej aktivity žiakov prostredníctvom tvorivých situácií, úloh tvorivého charakteru, riešením problémov. Utvárať problémové situácie a umožňovať, aby žiaci objavovali nové poznatky je častokrát náročné. Ak však učiteľ má utvárať problémové situácie, jeho prvoradou úlohou je vedieť, čo je vlastne problém a za akých podmienok vzniká problémová situácia.

Tvorivosť je veľmi žiadanou ľudskou kvalitou. Môžeme ju zámerne rozvíjať, cvičiť. Patrí do každodenného života a je vlastnosťou každého z nás. Učiteľ by sa mal preto neustále zaujímať o nové trendy, mal by viac sústrediť pozornosť na vhodný výber metód rozvíjania tvorivosti, a tým skvalitniť celý vyučovací proces. Závisí to však od toho, ako vie žiakom podať učivo, ako ich vie zapojiť do práce s uplatnením prvkov tvorivosti. Uprednostňovanie vyučovania tvorivým štýlom, pri ktorom majú žiaci viac priestoru na svoju aktivitu, sebarealizáciu, vynaliezavosť, vedie k požiadavke, aby škola viac podporovala potrebu skúmania, hravosť, spontánnosť, samostatné poznávanie a objavovanie.

Predkladaná práca sa zaoberá teoretickými východiskami. Taktiež ponúka popísané vytvorené a overené vyučovacie jednotky v predmete slovenský jazyk a literatúra v 1. ročníku ZŠ zo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia. Vyučovacie jednotky obsahujú aktivity, ktoré podporujú tvorivosť žiakov. I keď v plnom rozsahu možno prvky

tvorivosti uplatniť predovšetkým v matematike, predkladaná práca túto možnosť rozširuje v materinskom jazyku.

Cieľom mojej práce bolo poukázať na pozitívny vplyv rozvoja tvorivosti u žiakov primárneho vzdelávania, a tiež na konkrétnych príkladoch vo výchovno – vzdelávacom procese uviesť tvorivé úlohy, tvorivé aktivity, ktoré sa dajú realizovať na hodinách slovenského jazyka.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

„Tvorivé myšlienky a nápady sú ako novorodeniatka: nevábne, slabé, ľahko zraniteľné. Nová myšlienka je v porovnaní so zavedenou myšlienkou vždy veľmi neadekvátne. Deti sú plné takýchto divokých, neobvyklých myšlienok a vnemov, ale veľmi veľa z nich sa v každodennej rutine školského života zašliape“. (Rogers, Freiberg, 1998, s. 205)

1.1 Vymedzenie pojmu tvorivosť

Na pojem tvorivosť existuje viacero definícií, ktoré vychádzajú z rôznych teoretických koncepcií. Tvorivosť sa označuje i výrazom kreativita. Pojmy, ktoré sa často uvádzajú ako synonymá sú : originalita, divergentné myslenie, fantázia, nedanie, intuícia, myšlienková odvaha a pod. Viacerí autori tvorivosť opisujú ako súbor vlastností osobnosti, ktoré sa odrážajú v tvorivom riešení problémov alebo v tvorivej činnosti.

Zelina, Zelinová (1990, s. 18) chápu tvorivosť ako „ ... interakciu subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné a pre subjekt alebo referenčnú skupinu či populáciu významné hodnoty“. Autori pripúšťajú fakt, že keď je výtvor nový a objavný len pre jednotlivca (dieťa) alebo istú referenčnú skupinu (školskú triedu), je možné ho považovať za originálny.

E. P. Torrance pri skúmaní otázok tvorivosti dospel k tvrdeniu, že „ ... tvorivosť je proces produkovania hypotéz, ich verifikácie a komunikácie výsledkov“. Z definície vyplýva, že jedinec vytvoril niečo nové, ešte neexistujúce. Zahŕňa v sebe tiež také veci ako objavovanie, experimentovanie, predstavivosť.

V odbornej literatúre je tvorivosť často spájaná s pojmami : originalita, užitočnosť, akceptovateľnosť, novosť, jedinečnosť.

1.2 Rozvoj tvorivosti v mladšom školskom veku

Tvorivosť je v súčasnosti veľmi žiadanou ľudskou kvalitou. Prejavuje sa vo sfére sociálnej i individuálnej. V sociálnej je potrebná k tvorbe nových vedeckých zistení, sociálnych programov. V individuálnej zasahuje do oblasti učenia.

V mladšom školskom veku rozvíjanie tvorivosti tvorí celý komplex metód, stratégií, postupov. Rozvoj tvorivosti žiakov nemožno redukovať len na aplikáciu problémových úloh, cvičení a tvorivých aktivít. Patrí sem rozvíjanie celej osobnosti žiaka – dať mu chuť, vytrvalosť, podnety k vymýšľaniu, tvoreniu. Je potrebné spolu s tvorivosťou učiť ho kriticky myslieť, regenerovať sily, formovať motivačný systém osobnosti.

Rys (1997, s. 133) uvádza faktory, ktoré sú pre tvorivosť žiakov užitočné :

- ° **zvedavosť** – je u detí prirodzená vlastnosť a každý, kto pracuje s deťmi ju má čo najviac podporovať,
- ° **samostatnosť** – učíme dieťa samé seba vnímať ako tvorcu svojho chovania – čo môže urobiť samé, nech urobí, čo môže vymyslieť, nech vymyslí, o čom môže rozhodnúť, nech rozhodne,
- ° **smelosť** – ide o odvahu vysloviť nový, netradičný názor proti starému,

- **motivácia** – záujmy, potreby, city, vôľa.

Mladší školský vek je obdobie s fantazijnou a zážitkovou náplňou. Je to hra s pravidlami, preberaním roly a perspektív druhého. Z tohto hľadiska je vhodné rozvíjať rozumové funkcie, čo podporujeme tým, že kladieme dôraz na vecné a logické zdôvodňovanie javov. Nejde o logiku s vyššou abstrakciou, ale skôr o logiku vychádzajúcu z konkrétnej reality a zo skúsenosti. Na 1. stupni ZŠ sa pomerne úspešne a efektívne uplatňujú cvičné problémy, asociačné cvičenia, interpretácie obrázkov, dopĺňovačky a pod.

Deti s tvorivým ponenciálom v mladšom školskom veku dychtivo vnímajú všetko nové. V nejasných situáciách majú väčšiu predstavivosť, stereotypná práca ich unavuje. Hlavnou úlohou výchovy k tvorivosti v tomto smere je poznávať hodnotu seba, pestovať dôveru a vyvolávať emocionálne uspokojovanie medzi deťmi.

1.3 Metódy rozvoja tvorivosti

Vo vyučovacom procese sa tvorivosť rozvíja predovšetkým zámerným navodzovaním tvorivej aktivity žiakov prostredníctvom tvorivých situácií a úloh, pričom môžeme využiť nasledovné metódy :

- metódy na rozvíjanie vnímania, senzitivity,
- metódy výcviku fantázie, imaginácie, obrazotvornosti, predstavivosti, intuície,
- metódy a techniky tvorby divergentných úloh,
- vyučovacie stratégie podporujúce a rozvíjajúce tvorivosť,
- metódy, ktoré obsahujú úlohy na dôvtip,
- metódy zlepšovania fluencie, flexibility, originality a elaborácie pri myšlienkovvej produkcii,
- metódy zlepšovania tvorivého hodnotenia,
- metódy tvorivého riešenia problémov.

V praxi je však nevyhnutné uvedené metódy prispôbiť tak, aby boli použiteľné vo výchovno – vzdelávacom procese pre vývinové obdobie mladšieho školského veku.

Základnou metódou rozvíjania tvorivosti je tvorba tvorivých úloh. Aby úloha mohla viesť k tvorivosti, je potrebné :

- vnášať do učenia prekvapivosť, vyvolávať pochybnosti,
- vytvárať problém, ktorý môže mať viac riešení,
- predkladať rozporné tvrdenia,
- dramatizovať podanie úloh.

1.3.1 Hra a tvorivosť

Z koncepcie tvorivo – humanistického systému výchovy a vzdelávania vychádzajú a rozvíjajú sa moderné metódy. Jednou z nich je hra. Jej uplatnenie má veľký význam vo viacerých vyučovacích predmetoch. Je to aktivita, pri ktorej dieťa uplatňuje svoju osobnosť a riadi svoju činnosť podľa vlastných schopností a možností. Obsahom hry je radosť z fungovania, vnímania, myslenia. Cieľom je zážitok a nie výsledok.

Základné požiadavky na hry realizované v školskej praxi výstižne sformuloval Houška (1993, s. 259) :

- ° hry by mali u detí rozvíjať aktivitu, záujmy a tvorivé schopnosti,
- ° musia mať jasný cieľ,
- ° musia byť pre žiakov prítlačivé,
- ° vedomosti a zručnosti, ktoré hrou rozvíjame musia nadväzovať na vedomosti už osvojené.

Hry sa odohrávajú v rovine fantázie, uľahčujú vysporiadanie sa dieťaťa s realitou. Dieťa v uvoľnenej atmosfére prijíma podnety, ľahšie sa učí. Hry rozvíjajú viaceré faktory tvorivosti, a taktiež odbúravajú bariéry tvorivosti. Prinášajú radosť a významnú príležitosť byť v hre tvorivým, dosiahnuť cieľ a zažívať pocity zodpovednosti a samostatnosti.

1.4 Cieľ a obsah rozvoja tvorivosti

Cieľ výchovy k tvorivosti spočíva vo výchove tvorivého človeka. Ak teda učiteľ vzdeláva a vychováva každého žiaka v presvedčení, že jeho úsilie nebude márne, je potrebné rozvíjať tak aj jeho tvorivosť. V tomto duchu by bolo možné chápať cieľ ako uvoľňovanie tvorivého potenciálu žiakov odstraňovaním bariér brániacich rozvoju tvorivosti s cieľom následného rozvoja tejto schopnosti, smerujúcej k formovaniu tvorivej osobnosti.

Ďalším prvkom v oblasti výchovy k tvorivosti je obsah vzdelávania. Treba pripomenúť, že i keď možnosť rozvinúť tvorivý potenciál žiakov zo strany učiteľov je evidentná, nie každý obsah poskytuje pre túto činnosť rovnaké podmienky. Možnosti takéhoto vyučovania súvisia s odlišnosťou konvergentného a divergentného myslenia a následne i s množstvom a charakterom úloh, cvičení a činností, ktoré daný predmet predurčuje. Je potrebné aby učiteľ neustále premýšľal aké situácie, hry a podnety pripraví, aké metódy a postupy použije, aby sa žiaci optimálne rozvíjali v súlade s výchovno – vzdelávacími cieľmi.

1.5 Etapy tvorivého procesu

Psychológia tvorivosti sa často zaoberá otázkou formovania tvorivého človeka. Základným znakom takéhoto človeka je tvorivá práca a samotná potreba tvoriť. Tvorivý proces ako aktivita odrážajúca sa takmer vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti sa vyznačuje hlbokou koncentráciou na predmet tvorby ako i na výsledný produkt. Je to však proces zdĺhavý a každý človek by mal dostať šancu ním prejsť, spoznať základné všeobecné postupy a metódy tvorenia, aby ich neskôr uplatnil a použil v oblasti svojej profesionálnej činnosti.

Tvorivý proces obsahuje nasledovné fázy :

- ° **Preparácia** (prípravná fáza). Je to fáza, v ktorej si riešiteľ uvedomuje problém, hľadá prostriedky na jeho riešenie.

° **Inkubácia** (latentná fáza). V tejto fáze si tvorivý riešiteľ často ani neuvedomuje vlastnú vnútornú aktivitu. Pri rozmyšľaní nad problémom je jeho mozog zdanlivo v klude, avšak psychika neustále skryte pracuje na danom riešení, na úrovni nevedomia.

° **Illuminácia** (inšpiračná fáza). Je to fáza, ktorá sa považuje za vrchol tvorivého procesu. Ide vlastne o akúsi chvíľu osvietenia, ktorá sa zväčša objaví rýchle a neočakávane. Významnú úlohu v tejto fáze zohrávajú flexibilita a originalita.

° **Verifikácia** (overovacia fáza). Ide o záverečnú fázu, v ktorej nastáva potvrdenie, kontrola správnosti.

Uvedené fázy tvorivého procesu nie sú izolované. Navzájom sa prelínajú a dopĺňujú.

1.6 Faktory tvorivosti

Tvorivo činní jedinci, ktorí svoje schopnosti využívajú k tvorbe nových hodnôt, majú veľa zhodných prejavov. Disponujú určitými vlastnosťami a výsledkom ich tvorivého procesu je hotový tvorivý produkt. Psychológovia sa o nich vyjadrujú že sú originálni, energickí, majú pohyblivé myslenie, sú kritickí a veľmi cieľavedomí. Tvrdia, že základom tvorivého riešenia problémov sú divergentné rozumové operácie. Uplatňujú sa v úlohách, v ktorých sa kladie dôraz na rozmanitosť, teda neopierajú sa len o jeden vzorový logický postup (algoritmus) riešenia danej úlohy. Majú veľké množstvo odpovedí, a tak vyžadujú tvorbu stále nových a nových postupov. Divergentné myslenie nás teda nevedie len k jednej správnej odpovedi, ale má za cieľ vyprodukovať čo najviac návrhov, riešení. Je to rozbiehavé myslenie, pri ktorom zohráva dôležitú úlohu kritika a rozhodnosť.

Faktory, ktoré tvoria základ psychickej činnosti pri intelektových procesoch vymedzil pomocou faktorovej analýzy Guilford. Považuje sa za jedného z najväčších predstaviteľov vo výskume tvorivosti. Poskytol všeobecný teoretický rámec konceptu ľudskej inteligencie, v rámci ktorej mohli byť pochopení tí, ktorí patria k ľuďom s kreatívnym myslením a kreatívnym riešením problémov. Neskôr táto oblasť skúmania vzbudila i záujem pedagógov, ktorí sa snažili využiť získané poznatky na zefektívňovanie vyučovacieho procesu, napr. M. Zelinu, M. Zelinovú, J. Bilčíkovú, J. Lokšu, I. Lokšovú, L. Ďuriča, T. Kováča, E. Kováčovú, ale i mnohých iných. Guilford vytvoril trojrozmerný model štruktúry intelektu, ktorý tvorí kombinácia 5 kategórií operácií, 6 kategórií produktov a 4 kategórie obsahu – to dáva 120 špecifických faktorov inteligencie. Model má podobu trojbokého hranola, ktorého hrany zobrazujú tri dimenzie intelektových schopností. Sú to operácie, produkty a obsahy.

° Obsahy v Guilfordovom modeli zobrazujú vstup informácií do systému intelektu a rozlišujeme tieto štyri druhy obsahov : figurálne, symbolické, sémantické, bahaviorálne.

° Operácie spracúvajú vstup informácií a pozostávajú z týchto faktorov : hodnotenie, konvergentné myslenie, divergentné myslenie, pamäť a poznávanie.

° Produkty znamenajú výsledky predchádzajúcich dvoch dimenzií, teda sú výstupnými informáciami zo systému intelektu a rozoznávame šesť typov produktov : jednotky, triedy, vzťahy, systémy, transformácie a aplikácie.

Každá elementárna intelektová schopnosť je určená jedným druhom obsahu, jedným druhom operácie a jedným druhom produktu. Bližšie vysvetlenie si vyžadujú Guilfordove kategórie myšlienkových operácií.

° Poznávanie – rozpoznanie či objavovanie informácií, ich znovupoznávanie v rôznych formách, objavovanie nového z toho, čo je známe.

° Pamäť – uchovávanie informácií a ich vybaviteľnosť v tej forme, v akej boli „uložené“ v pamäti.

° Divergentné myslenie – generovanie informácií z informácií už daných, napr. vyvíjanie logických alternatív z danej informácie, pričom sa kladie dôraz na novosť, množstvo a význam týchto alternatív.

° Konvergentné myslenie – vyvíjanie logických záverov z danej informácie, pričom sa uplatňuje jediný možný postup, napr. na základe princípu dedukcie alebo uplatnenia poučky a pod.

° Hodnotenie – porovnávanie informácií z hľadiska dosiahnuteľnosti daného kritéria, napr. identity, analógie, správnosti a pod. Porovnáva sa tu informácia vytvorená s informáciou danou, resp. vybavenou z pamäti, podľa „logických kritérií“.

Guilford pomocou faktorovej analýzy identifikoval šesť rôznych intelektových schopností, teda faktorov tvorivosti, ktoré ju charakterizujú.

° Fluencia – znamená schopnosť jednotlivca utvoriť pohotovo čo najviac psychických produktov určitého druhu (slov, myšlienok, obrázkov) za vymedzený, limitovaný čas.

° Flexibilita – je pružnosť myslenia, schopnosť veľmi svižne produkovať rôzne riešenia, ktoré sú obsahovo rozdielne.

° Originalita – schopnosť tvoriť bystré, dôvtipné, výstižné, neobvyklé riešenia, ktoré nie sú bežné a vyznačujú sa nesmiernou vynaliezavosťou.

° Redefinovanie – je faktor tvorivosti, ktorý psychológovia chápu ako schopnosť zmeniť význam predmetov v daných štruktúrach, použiť ich úplne novým nezaužívaným spôsobom.

° Elaborácia – ako ďalší faktor tvorivosti je schopnosť vypracovať, doplniť, rozpracovať detaily v riešení.

° Senzitivita – je schopnosť citlivo vnímať problémy, identifikovať ich tam, kde si to bežne iní nevšimnú.

V každom človeku je istá potencialita, možnosť tvoriť a prejavom tvorivosti je schopnosť tvorivo myslieť. K tvorivému mysleniu smeruje nielen riešenie

divergentných, ale aj konvergentných úloh. Pamäťovo – konvergentné úlohy síce neumožňujú aby sa u dieťaťa rozvíjala samostatnosť, tvorivosť, ale vyžadujú si dobrú pamäť, reprodukciu, algoritmické myslenie. V divergentných úlohách sa môže žiak prejavíť ako autentická bytosť, t.j. môže byť sám sebou, čo rozvíja jeho sebavedomie. Prejaví sa samostatnosť, čo vedie a rozvíja nezávislosť. Pri tvorivom riešení v rôznych štádiách využívame teda i konvergentné i divergentné myšlienkové operácie. Oba tieto druhy myslenia by sme nemali pokladať za vzájomne sa vylučujúce. Mali by byť uplatňované tak, aby sa navzájom dopĺňovali. Konvergentné a divergentné myslenie, tvorivé riešenie problémov, tvoria základ formovania tvorivosti žiakov na školách.

2 SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA NA 1. STUPNI ZŠ

Vyučovací predmet jazyk slovenský a literatúra má nezastupiteľné miesto vo vyučovacích predmetoch primárneho vzdelávania. Umožňuje podľa vedomostí a tvorivých schopností učiteľa uplatňovať najrôznejšie medzipredmetové vzťahy, ale využívať aj podnety z mimoškolskej činnosti detí. Slovenčina je štátnym jazykom na území SR a jeho ovládanie zabezpečuje žiakom zvládnuť školské vzdelávanie. Prioritné postavenie má vyučovací predmet v 1. ročníku základnej školy, nakoľko schopnosť čítať a písať je jedna zo základných životných kompetencií.

2.1 Funkcia a ciele predmetu

Základnou funkciou vyučovania slovenského jazyka na 1. stupni základnej školy je naučiť žiakov spisovný materinský jazyk, osvojiť si gramatiku, správny pravopis a rozvíjať komunikačné schopnosti na ústnej i písomnej úrovni.

Cieľom jazykového vyučovania je naučiť žiakov základné pojmy, naučiť ich myslieť v súvislostiach. Predovšetkým je dôležité :

- ° osvojiť si základy písanej reči (čítania a písania),
- ° poskytovať bohaté skúsenosti s významom,
- ° osvojiť si elementárne vedomosti v rovine lexikálnej, morfolologickej, syntaktickej, stylistickej,
- ° osvojiť si základné pravidlá pravopisu a znalosť písma,
- ° získať základné poznatky o zvukovej stránke jazyka,
- ° osvojiť si návyky správnej výslovnosti,
- ° poznávať jazykové prostriedky a vedieť ich využívať v jazykovom systéme,
- ° prehľbovať si zručnosti jednoduchého a súvislého vyjadrovania sa,
- ° vedieť vzájomne prepájať jazykové prostriedky v jazykovom systéme,
- ° viesť žiakov k presnému mysleniu a jeho využitiu v oblasti komunikácie.

Žiaci majú nadobudnúť schopnosť správne a s porozumením čítať texty z literatúry i texty náučného charakteru, ktoré sú svojou náročnosťou i obsahom primerané veku žiakov.

Výsledkom tvorivej spolupráce učiteľ – žiak je správne používanie jazyka a jeho uplatňovanie v praktickom živote aj v písomnom prejave. Tento proces by sa mal diať automaticky bez toho, aby si žiak uvedomoval zákonitosti stavby jazyka a jeho usporiadania.

2.2 Jazyková výchova v 1. ročníku ZŠ

1. ročník základnej školy zohráva najdôležitejšiu úlohu pre nadobudnutie schopnosti čítať a písať. Samotný výcvik čítania a písania tvorí základ pre všetku ďalšiu výchovnú a vzdelávaciu prácu. Vzhľadom na náročnosť procesu osvojenia si zručnosti čítať a písať sú stanovené pre vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra v 1. ročníku ZŠ niektoré špecifické ciele. Ich náročnosť sa graduje v troch základných etapách procesu osvojenia si čítania a písania, a to v etape :

- ° prípravného obdobia,
- ° šlabikárového obdobia,
- ° pošlabikárového obdobia.

Základným cieľom jazykovej výchovy v 1. ročníku ZŠ je rozvíjať a obohacovať slovnú zásobu žiakov, učiť ich gramaticky správne ústne sa vyjadrovať. Žiaci sa učia členiť jazykový materiál na vety, slová, slabiky, hlásky (písmená) a chápu zmysel týchto prvkov reči. Dokážu samostatne tvoriť vety, rozvíjať ich. Súčasťou obsahu jazykovej výchovy je naučiť žiakov pri hovorení hospodáriť s dychom, správne artikulovať všetky hlásky.

Samotný výcvik čítania prebieha v niekoľkých fázach. V prípravnom období si žiaci cvičia svoj fonemický sluch, v rečovom prejave rozlišujú vety, slová, slabiky, hlásky (písmená), chápu ich vzťah a cvičia analýzu a syntézu slabík, slov. Pre šlabikárové obdobie je stanovený ďalší rozvoj fonemického sluchu, zdokonaľuje sa analýza a syntéza slov a slabík. Žiak poznáva malé a veľké písmená abecedy (tlačené, písané), spája hlásky do slabík, slabiky do slov, slová do viet a číta ich. Na konci školského roka má žiak čítať správne, s porozumením a plynule celé slová, jednoduché vety v primeraných textoch, a teda má dokázať odpovedať na otázky týkajúce sa prečítaného textu.

Výcvik písania je proces veľmi zložitý. Na rozdiel od čítania, ktoré je viac – menej poznávacím procesom, k písaniu sa ešte pridružuje proces tvorivý (motorika ruky). Začiatok výcviku písania predstavuje osvojovanie si základných hygienických návykov spolu s prípravou ruky na písanie. V šlabikárovom období sa súbežne s čítaním učia žiaci písať tvary malých a veľkých písmen písanej abecedy, ich spoje v slabikách, slovách. Učia sa správne písať i diakritické a interpunkčné znamienka, a tiež číslice. Napokon v pošlabikárovom období sa zdokonaľujú v technike písania, v dodržiavaní hygienických návykov (správne sedenie pri písaní, umiestnenie knihy, písanky, správne držanie pera), pracovných návykoch (zaobchádzanie s písacími potrebami a materiálom, správne postupy pri prepisovaní, odpisovaní) a estetických návykoch (úhladnosť písomného prejavu).

2.2.1 Charakteristika osvojenia si procesu písania

V súčasnej dobe je znalosť písma nevyhnutná pre začlenenie ľudí do spoločnosti. Môžeme konštatovať, že význam osvojenia si písma neklesá ani pri každodennom využívaní informačno – komunikačných technológií. Písaná reč nás totiž obklopuje na každom kroku – v domácnosti, v zamestnaní, no dominantná je najmä v školských triedach. Žiaci sa s ňou stretávajú najmä v učebniciach, pracovných zošitoch, nástenkách.

Osvojenie si písania je proces veľmi zdĺhavý a náročný. Náročnosť tohto procesu je spojená s tým, že samotné písanie sa nevzťahuje len na motorickú činnosť, ale zahŕňa i proces psychologický a lingvistický. Schopnosť písať môžeme charakterizovať ako schopnosť transformácie počutého, videného alebo hovoreného slova do grafomotorickej činnosti. Celý tento proces sa vytvára postupne. Zívisí od zrenia ústredného nervového systému, najmä od mozgovej kôry, od učenia, a tiež od metód vyučovania i rozvoja myslenia. Na ceste od prvých grafických podôb k etape systematického osvojovania si písania v škole prechádza žiak zložitým vývinom po

stránke psychickej, fyzickej a sociálnej. Musí mať vytvorené podmienky, isté predpoklady, a to najmä:

- ° psychické predpoklady – rozvoj zraku, reči, sluchu, pamäť pre tvar, citlivosť pre estetické tvary,
- ° fyziologické predpoklady – koordinácia pohybového mechanizmu, schopnosť plynulého, rovnomerného písacieho pohybu,
- ° technicko – hygienické a materiálne – správna poloha tela, písanky, kvalita písacích pier, správne osvetlenie.

Učiteľ primárneho vzdelávania z hľadiska organizovania výuky písania musí mať v prvom rade na pamäti základné psychologické a fyziologické predpoklady osvojenia si písania šesť – ročných žiakov. Veľmi dôležitú úlohu v tomto procese zohrávajú vnímanie, predstavivosť, pozornosť a pamäť.

Vnímanie, a to najmä zrakové zohráva najdôležitejšiu úlohu v procese osvojovania si písania. Vnímanie tvarov písma, ich detailov sa odráža v kvalite písma žiaka. Učiteľ dôsledne sleduje túto činnosť, učí žiakov vnímať, analyzovať a syntetizovať písmená. Na vyučovacích hodinách v 1. ročníku ZŠ sústavne komentuje tvary jednotlivých písmen, upozorňuje na detaily, no i na odlišnosti. Je to veľmi dôležitá činnosť najmä preto, aby si žiaci neskôr uvedomili rozdielnosť medzi písmenami, a to podobnými (m – n, b – d...). Pri výcviku písania sa zmyslové vnímanie spája s opticko – motorickou činnosťou.

Predstavivosť je charakterizovaná predstavami zvukovými, zrakovými, rečohybnými a rukohybnými. Nástrojmi sú ucho, oko, rečové orgány, ruky. V mechanizme písania majú práve predstavy svoje nezastupiteľné miesto.

Pozornosť žiakov na začiatku školskej dochádzky má svoje špecifiká. Dôležitá je skutočnosť, že aktívna pozornosť prváka nie je dlhšia ako 15 minút. Žiak si nedokáže rozdeľovať svoju pozornosť. Ak sa napr. sústreďuje na správne, dokonalé napísanie tvaru písmena, nedokáže zároveň odsledovať, že nesprávne drží pero v ruke, že zle sedí a pod. V takom prípade musí byť na mieste učiteľova metodická pripravenosť – ako dokáže vonkajšími podnetmi viesť žiakov k úmyselnej pozornosti, sústredenosti.

Pamäť je u každého žiaka individuálna. Učiteľ ju však neustále posilňuje vhodnou motiváciou, vyučovacími metódami. Musí však rešpektovať proces úmyselného zapamätania i funkcie mimovoľnej pamäti. V procese osvojenia si písania zohráva dôležitú úlohu pamäť zrakovo – vizuálna, sluchová a motorická.

Osvojenie si písania súvisí i s telesným vývojom žiaka, najmä vývinom kostry, svaloviny rúk, krčnej a hrudnej chrbtice, stavom zmyslových a rečových orgánov a pod. Pre žiaka sú náročné pohyby vyžadujúce presnosť. Častokrát si uvedomuje graficky neovládnutú úlohu, chce ju zlepšiť, prepisuje. Celý proces ovplyvňuje citový život školáka, atmosféra v rodine i v škole.

Pri nácviku písania v prípravnom období rozvíjame to, čo žiak získal v domácom prostredí a materskej škole. Žiak sa učí držať pero, manipulovať s ním, učí sa zaujať správnu polohu pri písaní. Toto obdobie je zamerané i na hravosť, aby si žiak hravým spôsobom uvoľnil svalstvo hornej končatiny. Využívame rôzne gymnastické cvičenia,

kreslenie čiar vo vzduchu, prípadne modelujeme čiary z plastelíny. Prospešné sú i grafické cviky zamerané na uvoľnenie zápästia, ramenného kĺbu.

Nacvičovať si môžu tvarové prvky, ktoré sa vyskytujú v písmenách – ovál, klin, hadovka, vlnovka a pod. Cvičenia musia byť vhodne motivované, aby mal žiak dobrý pocit z hry. Môžeme pracovať i s pastelkami, fixkami, mäkkou ceruzkou, prípadne s iným materiálom.

V školskej praxi možno posudzovať návyk správneho sedenia pri písaní podľa :

- ° výšky školského nábytku,
- ° držania trupu pri písaní,
- ° polohy nôh pri písaní,
- ° polohy hlavy pri písaní,
- ° polohy rúk pri písaní.

Správnu polohu tela pri písaní má žiak vtedy :

- ° keď sedí na stoličke tak, že dve tretiny jeho stehna sú na sedadle a jedna tretina je voľná,
- ° prava noha je v kolene zohnutá približne v pravom uhle,
- ° chodidlá sú celou šírkou na podlahe,
- ° trup žiaka je mierne naklonený dopredu k stolu, ale hrudník sa neopiera o hranu stola,
- ° hlava je mierne sklonená nad písankou (vzdialenosť očí od písanky 30 – 35 cm),
- ° poloha písanky je správna vtedy, ak je pravý dolný roh o 3 – 4 detské prsty vyššie ako ľavý,
- ° ruky ležia dvoma tretinami na písacom stole, jedna tretina s laktom je voľná (Kurincová, Seidler, 1992).

Obdobie vlastného nácviku písania začína približne mesiac po začatí dochádzky. Žiak už má osvojené hygienické návyky. Nácvik písania prebieha za pomoci zrakových a sluchových vnemov žiaka. Žiak sleduje tvar písmena, sklon, začiatkový a konečný bod, spôsob ťahu. Nasleduje nácvik zručnosti znázorniť perom za využitia motoriky ruky konkrétny znak. Pre prváka je to úloha ťažká. Najväčšie problémy pre žiaka zväčša sú :

- ° nájsť bod na linajke, kde začína písací pohyb,
- ° odhadnúť šírku, výšku písmena,
- ° kontrolovať vytváraný tvar a zároveň špičku pera,
- ° nadmerne vynakladať energiu svalstva (svalová stuhnutosť, krč).

Tieto problémy sa však postupne strácajú, dochádza k plynulej automatizácii pohybov.

Osobitnú pozornosť musíme venovať i ľavorukým deťom. Odrazom dominancie, ktorá je človeku vrodená, vo svalových a zmyslových výkonoch sú prejavy lateralít. Ide o odchýlku v súmernosti párových orgánov. Pod lateralitou teda rozumieme prevahu jedného z párových orgánov – zmyslových, pohybových. Tak žiaci dávajú prednosť buď pravej, alebo ľavej ruke. Praváctvo i ľaváctvo sú si rovnocenné. Z hľadiska priaznivého vývoja dieťaťa je najdôležitejšie rozpoznať, ktorá ruka je dominantná.

Postup pri nácviku písania ľavákov je zhodný ako pri pravákoch s tým rozdielom, že ľavákom tolerujeme i písmo stojaté. Ľavoruké dieťa musí v triede sedieť tak, aby malo praváka po svojej pravej strane.

Po prebratí šlabikára je predpoklad, že žiak už základné návyky zvládol. Písmo je zautomatizované. Nasledujú zdokonaľovacie techniky písania – odpisy, prepisy textov, písanie podľa diktovania, tvorivé písanie.

2.2.2 Charakteristika osvojenia si procesu čítania

Pojem čítanie sa v školskej terminológii používa na pomenovanie jednej z vyučovacích zložiek predmetu slovenský jazyk. V mimiškolskom prostredí chápeme čítanie ako aktivitu, ktorú uplatňujeme v komunikácii.

V prípravnom období si učiteľ primárneho vzdelávania vo vyučovacom procese zisťuje úroveň slovenj zásoby žiakov, ich skúsenosti a poznatky, ktoré získali pred vstupom do školy. Oboznámi sa so skupinami žiakov, ktoré už môže charakterizovať z hľadiska diferenciacie. Čítanie sa začína realizovať zmyslovým vnímaním textu. Dôležitý je v tomto období nácvik „počúvania“. Ide o výcvik tzv. fonemického sluchu. Je to v podstate sluchové vnímanie foném, kedy žiak rozoznáva počuté fonémy v slove. Tento výcvik realizujeme pomocou didaktických hier, ktoré umožňujú rozoznať napr. prvú hlásku v slove, poslednú hlásku atď. Precvičujeme so žiakmi analýzu a syntézu slabík s prvými písmenami. Najvhodnejšie je využívať metódy slovné, s názornými ilustráciami. Učíme žiakov zrozumiteľne sa podľa ilustrácií vyjadrovať. Postupne u žiakov rastie a skvalitňuje sa slovná zásoba.

Dôležitým krokom na vyučovaní čítania je vyvodenie hlásky. Postup pri vyvodzovaní jednotlivých hlások si volí učiteľ sám, a to podľa používaného šlabikára. Učiteľ dbá na správnu artikuláciu, hlásky vyslovuje správnym otváraním úst. Žiak odzerá, a tak sa učí každú hlásku vyslovovať. Správna artikulácia môže pomôcť žiakom, ktorí majú napr. problémy so sluchom a v podstate pomocou odzerania sa učia hlásku vyslovovať i porozumieť jej. Následne nastáva obdobie, v ktorom učiteľ oboznamuje žiakov s tvarmi písmen – tlačenými a písanými, s tvarom krátkeho i dlhého písmena. Vyvodzuje malé písané, malé tlačené, veľké písané a veľké tlačené písmeno. Žiak jednoznačne musí vidieť vzor.

Nastáva obdobie čítania slabík. Učiteľ tento nácvik realizuje pomocou samohlásky a spoluhlásky. Každý učiteľ si vytvára vlastnú metodiku postupu tak, aby vyhovovala väčšine žiakov. K tým žiakom, ktorí majú problémy so spájaním hlások do slabík, učiteľ pristupuje individuálne. Žiak opäť musí vidieť vzor, slabika musí byť konkrétna.

Z čítania slabík pristupujeme ku slovám, vetám. Ak má žiak s učivom problémy môže slabikovať. Dbáme však, aby slabikovanie bolo plynulé, viazané. Ak žiak číta sekavým spôsobom, zvyčajne nasleduje čítanie, ktoré nie je plynulé a nevytvára ani správne predpoklady a kritériá.

Koncom šlabikárového obdobia a v pošlabikárovom období by mali žiaci čítať plynule, rýchle, správne s porozumením všetky slová, vety. Mali by vedieť odpovedať na otázky o prečítanom texte, t.j. či textu porozumeli. Čítajú texty najmä rozprávkového charakteru, ktoré sú prameňom pre dopĺňanie ich slovenj zásoby, vzbudenie záujmu o literatúru, tiež výcviku ústneho a písomného vyjadrovania.

Učiteľ primárneho vzdelávania sa snaží o dodržiavanie didaktickej požiadavky plynulého čítania, aby si žiaci nezamieňali slová, čítali bez slabikovania a aby chápali text. Pri príprave na vyučovanie sa v tomto období zameriava najmä na :

- ° zdokonalenie techniky čítania,
- ° celkový rečový prejav,
- ° chápanie a precítenie textu.

Zvyčajne sa v triedach už vyšpecifikujú čitateľské skupiny žiakov. Do prvej skupiny patria žiaci, ktorí čítajú plynule a s porozumením. Do druhej skupiny by sme mohli začleniť žiakov, ktorí čítajú pomalšie, občas s chybami, viacslabičné slová slabikujú. Tretiu skupinu tvoria žiaci, ktorí sú najslabší čitatelia. Zvyčajne hláskujú, alebo slabikujú. Ich pozornosť je silene upriamená na techniku čítania a nie na obsah prečítaného textu. Táto skupina potrebuje zo strany učiteľa maximálnu pomoc, a to v hodnotení, vo výbere vhodných metód. Pre ostatných žiakov hľadá učiteľ také metódy a formy práce, aby mohli pracovať samostatne, aktívne a tvorivo.

Medzi najdôležitejšie atribúty čítania v 1. ročníku ZŠ patrí správnosť, porozumenie, plynulosť a rýchlosť. Medzi kvalitatívne znaky patrí slovný a vetný prízvuk, intonácia, modulácia sily, tempa, výšky a farby hlasu.

° Správnosť je zhoda grafického obrazu textu s jeho zvukovou podobou.
K precvičovaniu môžeme zaradiť básničky, pesničky, hádanky, rečovanky a pod.

° Porozumenie je výsledkom i cieľom čitateľského výkonu.
K dobrému porozumeniu textu prispievajú najmä ilustrácie v učebnici, rôzne názorné pomôcky, vysvetľovanie.

° Plynulosť čítania je kvalita vyjadrujúca tempo čítania žiaka – čítanie bez opakovania, nefunkčných prestávok. Plynulosť nacvičujeme pomocou viazaného slabikovania a opakovaným čítaním.

° Rýchlosť čítania je kvalita hlasného čítania. Má však význam iba vtedy, keď žiak číta s porozumením.

3 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

3.1 Hlavný cieľ OPS

Hlavným cieľom osvedčenej pedagogickej skúsenosti je poukázať na navrhnuté vzdelávacie aktivity rozvíjajúce tvorivosť u žiakov primárneho vzdelávania, konkrétne 1. ročníka základnej školy na hodinách slovenského jazyka a literatúry (čítania, písania).

Cieľom je sprostredkovať žiakom 1. ročníka novú skúsenosť, zručnosť, ktorá posilní ich samostatnosť, tvorivosť.

3.2 Modely vyučovacích jednotiek so zameraním na rozvoj tvorivosti žiakov v 1. ročníku ZŠ

1. vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍŤ – Čítanie o škole, o rodine

PÍS – Prepis textu tlačeným a písaným písmom

Téma : Štvorfarebné mačiatko

Cieľ : Rozvíjanie čítania so správnou intonáciou, zdokonaľovanie techniky písania.

Vyučovacie metódy : rozhovor, vysvetľovanie s demonštráciou, brainstorming, didaktická hra.

Priebeh hodiny

Motivácia

V úvode hodiny sme si zahrali hru *Pravda a lož*. Cieľom bolo vnímať rozdiel medzi pravdou a lžou. Žiaci pracovali vo dvojiciach. Úlohou každej dvojice bolo napísať na papier jednu pravdivú a jednu nepravdivú vetu o mačiatku. Ostatní žiaci v triede hádali, čo je pravda a čo nie. Žiaci napísali o mačiatku naozaj zaujímavé tvrdenia, napr. :

° pravdivé tvrdenia : mačiatko je maličké, mama mačka má malé mačiatko, mačiatko spí vedľa mačky, mačiatko pije mliečko, kocúr a mačka majú mačiatko, moja babka má malé mačiatko,

° nepravdivé tvrdenia : mačiatko má krídla, máme zelené mačiatko, mačiatko zjedlo kocúra, moje mačiatko chrúme jablká, mačiatko havká – hav – hav.

Obrázok 1 Skupinová práca žiakov – tvorivé učenie

Prameň : vlastný zdroj

Nasledovala ďalšia skupinová práca žiakov. Žiaci pracovali ústne po štyroch. Na tabuli boli napísané (tiež nakreslené) kľúčové slová – mačka, kocúr, mačiatko. Každá štvorica predstúpila pred tabuľu a tvorila vety na zadané slová. Išlo o brainstorming zameraný na produkciu reálnych nápadov, viet.

Obrázok 2 Skupinová práca žiakov – tvorivé učenie

Prameň : vlastný zdroj

Expozícia

Spoločne so žiakmi sme si prečítali príbeh od Kristy Bendovej *Štvorfarebné mačiatko*. Dbali sme na hlasné čítanie, ktoré je základom vyučovania čítania v 1. ročníku. Nasledovala práca s textom. Pomenovali sme si predmety, ktoré boli zobrazené v šlabikári, rozlišovali sme prvú hlásku v každom slove, slová sme triedili na slabiky. Spoločne sme si prečítali otázky pod textom a žiaci na ne odpovedali. Vysvetlili sme si neznáme slovo *kalamár*. V texte žiaci hľadali a podčiarkovali farebnými pastelkami slová : *Elenka, mačiatko*. Mali nájsť a farebne zvýtažniť vetu, v ktorej sa dozvedáme aké farby malo mačiatko pôvodne. Po zodpovedaní otázok sme sa venovali písaniu. Žiakom som na tabuľu napísala písané písmená, ktoré sa vyskytujú v slovách mačiatko a Elenka. Tvary písmen boli napísané zreteľne, aby sa ľahko od seba rozoznali. Žiaci chodili k tabuli a písali fixkou tlačene tvary týchto písmen. Nasledovalo písanie jednoduchých viet. Žiaci odpisovali z tabule vety z tlačenej podoby do písanej. Vybrali sme si nasledovné vety : *Elenka mala štvorfarebné mačiatko. Mačiatko sa bolo v aktovke. Elenkina žemlička mňaukala. Mačiatko sa zafarbilo červeným atramentom.*

Aplikácia a fixácia

Nasledovala opäť krátka skupinová práca žiakov. Žiaci pracovali vo dvojiciach. Každá dvojica mala ústne vytvoriť čo najviac slov na zadané písmená napr. s, ...r, ...m, ...atď., na zadané slabiky napr. ma ..., ne ..., za ..., atď. Slová triedili podľa slabík (jednoslabičné, dvojslabičné ...). Išlo o verbálnu fluenciu – plynule produkovať množstvo slov. V závere vyučovacej hodiny sme si zadali domácu úlohu – čítanie textu s porozumením, vyplnenie doplnovačky podľa obrázkov v PZ (51/2).

2. vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍT - Čítanie o rodine, o prírode

PÍS – Prepis textu tlačným a písaným písmom

Téma : Kuriatko v obilí

Ciel' : Rozvíjanie čítania, komunikácie, zdokonaľovanie techniky písania, tvorivé písanie.
Vyučovacie metódy : didaktická hra, opis, rozprávanie, rozhovor, vysvetľovanie.

Priebeh hodiny

Motivácia

V úvode vyučovacej hodiny sme si zahrali hru *Kuriatko*. Je cieľom bol nácvik verbálnej komunikácie, rozvíjanie tvorivého myslenia žiakov. V triede som dala kolovať obrázok kuriatka. Vysvetlila som žiakom, že kuriatko budeme sprevádzať na jeho dlhej ceste. Spoločne sme si o ňom porozprávali príbeh. Zapojil sa každý žiak a dodal, čo kuriatko prežilo, ako putovalo. Žiaci hovorili z pozície kuriatka – „*Ja kuriatko...*“. V prípade, že niektorý zo žiakov chcel do hovoreného príbehu zasiahnuť, mohol prerušiť svojho spolužiaka vetou – „*Viem, ako príbeh pokračuje*“. Tvorivé nápady žiakov :

° *Bolo jedno kuriatko. Svietilo slniečko. Kuriatko sa hralo pri domčeku. Vybralo sa do lesa za kamarátom zajkom. Zrazu sa zamračilo. Začalo pršať. Kuriatko plakalo a ukrylo sa pod strom. Zmoknuté kuriatko kýchalo. Počul to ježko. Zavola na kuriatko a pozval ho do svojho domčeka. Uvaril mu čaj z lesných bylín. Potom mu dal teplú polievku. Prestalo pršať. Kuriatko sa s plným bruškom vybralo za zajkom. Zajko ho zbadal a rozbehol sa za ním. Konečne boli spolu. Hrali sa a smiali sa. Preskakovali mrkvičky. Keď sa zotmelo, zajko odprevadil kuriatko domov. Mama slietka sa hnevala, lebo kuriatko celý deň hľadala. Dala mu trest. Kuriatko muselo ráno upratať celý dom aj dvor. Zajko kamarát mu prišiel pomôcť...*

Expozícia

V hlavnej časti vyučovacej hodiny sme čítali báseň Františka Hrubína *Kuriatko v obilí*. Nakoľko išlo o báseň, žiakom som ju prečítala 2 – krát nahlas sama. Rozobrali sme si rýmy básne (mamička – pšenička, poli – bolia...) prednes, kvalitu hlasného čítania : správnosť, plynulosť, výraznosť, uvedomelosť, rýchlosť. Nasledovali odpovede na otázky v šlabikári, pomenovanie obrázkov. Potom sme sa venovali písaniu. Žiaci si z básne vybrali vety : *Kde je moja mamička? Nech ti povie pšenička! Kurča hľadá žitné pole, ale to je dávno holé.* Žiaci vety odpisovali do písaniek z tlačenej podoby do písanej. Po skončení písania sme sa venovali analýze, syntéze. Určovali sme počet slov vo vetách, slová sme analyzovali na slabiky, hlásky, následne spájali hlásky do slabík, slabiky do slov, slová do viet.

Taktiež mali písomne odpovedať na otázku: „*Pouvažuj a napíš, prečo kuriatko zabľúdilo v obilí?*“

Po skončení uvedených činností som pre žiakov pripravila rôzne obrázky, z ktorých ľubovoľne si mohli vybrať. Rozprávali, prirovnávali, čo im slová na obrázkoch pripomínajú, napr. trávička je ako koberec, lebo ... húsky sú ako sneh, lebo ... kuriatko je ako slniečko, lebo ... atď. Išlo o expresívnu fluenciu – tvoriť spojenia slov z vybraných obrázkov. Žiakom sa činnosť veľmi páčila.

Obrázok 3 Tvorivé aktivity žiakov

Obrázok 4 Tvorivé aktivity
Prameň : vlastný zdroj

Aplikácia a fixácia

Na záver vyučovacej hodiny sme si zahrli hru *Vymodeluj čo najviac*. Cieľom je rozvoj tvorivosti, komunikácie pomocou mimiky a gestikulácie. Žiaci sa rozdelili na tri skupiny. Podstata hry spočívala v tom, že žiaci majú v časovom limite (napr. 7 minút) vymodelovať – vytvoriť z plastelíny písmená, a to čo najviac, no nesmú sa opakovať. Každá skupina modeluje iné tvary – 1. skupina malé tlačené písmená, 2. skupina malé písané písmená, 3. skupina veľké tlačené písmená. Podmienkou je, že žiaci sa nesmú počas tvorenia – modelovania medzi sebou rozprávať.

Obrázok 5 Tvorivá činnosť skupiny

Obrázok 6 Tvorivá činnosť skupiny
Prameň : vlastný zdroj

Na domácu úlohu si žiaci poznačili čítanie textu. Každý žiak si mal pripraviť jednu otázku pre spolužiak, ktorá súvisela s príbehom.

3. vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍŤ – Čítanie o prírode

PÍS – Prepis textu tlačným a písaným písmom

Téma : Zajko v škole

Cieľ : Rozvíjanie čítania, vnímania, chápania, tvorivé písanie.

Vyučovacie metódy : didaktická hra, vysvetľovanie, rozhovor, opis, rozprávanie.

Priebeh hodiny

Motivácia

V úvode vyučovacej hodiny sme si zahrali hru *Slová*, ktorej cieľom bolo doplniť do viet v pracovnom liste chýbajúce (vhodné) slovo. Žiaci pracovali v skupinách po dvoch. Dopĺňali slová do nasledovných neúplných viet : Je zelený ako ... Zajac beží ako ... Je hladný ako ... Sú pomalé ako ... Jemné ako ... Bábätko maličké ako ... Je múdra ako ... Zubatý ako ... Som silný ako ... Išlo o verbálnu fluenciu – plynule produkovať slová, ľudové múdrosti (prirovnania), v ktorých môžeme nájsť ponaučenie.

Zopakovali sme si básne, ktoré sme sa naučili pri vyvodzovaní hlásky (písmena) z .

Chorý zajko	Zajko Bojko	Zajko
Sedí zajko v nore, štyri labky choré.	Zajko Bojko potvora, nebojí sa motora	Prišiel zajko na pole, najedol sa do vôle.
Myška – dobrá kamarátka, Ofukuje labky, hladká.	a keď motor naštartuje, zajko Bojko naskakuje.	Oddýchol si troška, bežal do brlôžka.

Na magnetickej tabuli mali žiaci pripevnený obrázok zajačika. Ich úlohou bolo opísať hlavné, viditeľné znaky zvieratka, časti tela.

Expozícia

Nasledovalo čítanie príbehu zo šlabikára od Alojza Čobeja *Zajko v škole*. Prešli sme na hlasné čítanie žiakov. Potom som začala čítať text ja, a to prerušovane. Po prečítaní kratšieho úseku nasledovali otázky : „*Čo sa doteraz udialo, aká je atmosféra v príbehu, aký je hlavný hrdina príbehu, je vám sympatický, nesympatický, čo vás teraz prekvapilo, ktoré ďalšie zvieracie postavy sa doteraz v texte spomínali?* ... Prerušovanie textu som si zvolila zámerne, niekoľkokrát podľa priebehu deja. Podporovala som všetkých žiakov, aby sa v príbehu deja vyjadrovali, odpovedali na otázky. Takéto prerušované čítanie totiž podporuje u žiakov záujem o čítanie, podporuje predstavivosť, tvorivosť, fantáziu. Spoločne sme si prečítali otázky pod textom a žiaci na ne odpovedali. Nasledoval rozhovor o zápise do školy. Pýtala som sa, na čo sa pýtali pani učiteľky pri zápise detí do školy. Nasledovalo písanie. Žiaci písali do písanky odpovede na otázky, ktoré som pripravila na tabuľu v tlačenej podobe : *Aké uši má zajko? Aký má zajko chvostík? Ako beží zajko? Koľko nôh má zajko? Čo má zajko na hlavičke okrem uší?* (v pozadí žiakom znela relaxačná hudba). Tento druh písania vychováva žiakov ku flexibilitě, k originalite, k premýšľaniu, k experimentovaniu.

Aplikácia a fixácia

Nasledovala skupinová práca žiakov. Pripravila som si pre nich obrázky rôznych zajačikov. Žiaci pracovali po troch, štyroch (podľa výberu). Úlohou každej skupiny bolo pripraviť si stručný opis zajka, ale hlavne prerozprávať o ňom krátky rozprávkový príbeh. Mohli rozprávať o svojich pocitoch, dostali priestor pre fantáziu, tvorivé nápady.

Obrázok 7 – Tvorivé nápady žiakov

Prameň : vlastný zdroj

Na záver sme si spoločne zaspievali pieseň „ *Na zelenej lúke sedí zajac*“ ...zadali sme si domácu úlohu – plynulé čítanie textu s porozumením. Napíš do písanky odpovede na moje dve otázky vetami: „*Koľko otázok dala v škole pani učiteľka sova zajkovi?*“

„*Ako by mala podľa teba vyzerat' lesná zvieracia škola?*“ (Nakresli ju).

4.vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍT – Čítanie o prírode, o veciach

PÍS – Prepis textu tlačným a písaným písmom

Téma : O zlatej rybke

Cieľ : Rozvíjanie čítania, komunikácie, vyjadrovania, zdokonaľovanie techniky písania

Vyučovacie metódy : didaktické hry, rozprávanie, rozhovor, opis, vysvetľovanie.

Priebeh hodiny

Motivácia

V úvode vyučovacej hodiny sme si zahrali hru *Rybky*. Jej prvotným cieľom bolo uvoľnenie, navodenie dobrej atmosféry, nálady, uspokojenie motorických potrieb žiakov. Jeden žiak stojaci pri tabuli bol rybárom a ostatní žiaci rybky (rybárom sa stal ten žiak, ktorý ako prvý vyšiel z vyčítanky). Tie sa pohybovali v zadnej časti triedy. Rybár sa vybral na lov, snažil sa dotykom ruky rybku uloviť. Pri love však platia isté pravidlá – rybár sa nesmie vracat' naspäť, kráča dopredu a do strán. Ulovené rybky zostávajú „*sedieť*“ v sieťke. Ak sú ulovené všetky (alebo takmer všetky) nasleduje druhá časť hry, relaxácia v pohybe. Žiaci boli rozostúpení po triede. Pustila som rytmickú hudbu. Hovorila som názvy zvierat a žiaci ich v pohybe napodobňovali. Niektorí sa snažili vypozerovať pohyby iných.

Expozícia

Z pracovného zošita som žiakom prečítala rozprávku *O zlatej rybke*. Pripomenula som žiakom, že hlavnou ideou každej rozprávky je spravodlivosť, víťazstvo dobra nad zlom. Hrdinom často býva chudobný človek, potrestaným boháč, lakomec...takmer vždy je potrestaná hlúposť a pýcha. Nasledovalo hlasné čítanie žiakov a rozvíjanie súvislého

vyjadrovania. Nakoľko v pracovnom zošite neboli vypracované otázky k textu, vyzvala som ich k vlastnej tvorbe logických otázok pre spolužiakov. Niektorí žiaci naozaj vytvorili zrozumiteľné otázky a ostatní sa pokúsili na ne slovne odpovedať. Napr.

- ° Koľko želaní ponúkla rybka rybárovi?
- ° Aké bolo prvé želanie rybára?
- ° Povedzte, aký dom si starena želala?
- ° Prečo rybka zosmutnela?
- ° Ako rybka potrestala starenu?

Následne žiaci do pracovného zošita nakreslili vhodnú ilustráciu z rozprávky. Spoločne sme si očíslovali poradie obrázkov podľa deja rozprávky. Žiaci sa pomocou správne zoradených obrázkov snažili dej rozprávky prerozprávať. Na záver práce s textom sme sa spoločne pokúšali zlatú rybku opísať.

Nasledovalo písanie. Žiaci mali z textu do písanky odpísať prvých desať slov, v ktorých sa nachádza písmeno s mäkčeňom (každý, deň, dňa, sieť, vráť, nič, nežiadal, poďakoval, naspäť, žena). Zo slov si mali vybrať tri, na ktoré utvorili jednoduché vety. Upozornila som ich, že rukopis musí byť čistý, nerozmazaný a neprečiarkovaný. Vety sme si postupne čítali.

Aplikácia a fixácia

V tejto fáze som vyzvala žiakov, aby sa pokúsili vymyslieť, utvoriť vlastné názvy ku skráteným rozprávkovým príbehom, ktoré som si pre nich pripravila. Potom sme si zahrli hru *Keby som bol (a) zlatou rybkou*. Jej cieľom bol nepriamy citový a intuitívny prístup k vlastnému sebapoňatiu. Pýtala som sa : „Koho už niekedy napadlo, že by sa mohol prevteliť na niečo iné? Keby ste sa stali rybkou, aká rybka by to bola? Nakreslite ju vo vzduchu. Keby ste sa chceli premeniť na iné zviera, ake by bolo? Nakreslite ho vo vzduchu. Keby ste sa premenili na hudobný nástroj, aký by to bol? Nakreslite ho pred sebou. Znázornite i prácu s týmto nástrojom“...atď.

Zadali sme si domácu úlohu – čítanie textu s porozumením, odpovedať na otázky v pracovnom zošite PZ (57/ 4, 5).

5.vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍT – Čítanie rozprávok

PÍS – Prepis textu tlačeným a písaným písmom

Téma : Tri prasiatka

Cieľ : Rozvíjanie tvorivosti, samostatnosti, rozvíjanie čítania s porozumením, zdokonaľovanie techniky písania, tvorivé písanie.

Vyučovacie metódy : didaktická hra, opis, vysvetľovanie, rozhovor, rozprávanie.

Priebeh hodiny

Motivácia

Vyučovaciu hodinu sme zahájili hrou *Zakliaty hrad*. Jej cieľom je rozvoj tvorivého myslenia, rozvoj fantázie. Nakreslila som na magnetickú tabuľu veľký hrad a umiestnila som tam desať psov, ktorí hrad strážia. V hrade je uväznené prasiatko, ktoré by chceli psy zjesť. Psy sú hladné, chcú čoskoro zaútočiť... Ak chceme prasiatko vyslobodiť, musíme každému psovi vymyslieť neobvyklé meno, ktoré napíšeme na kosť vyrobenú

z tvrdého papiera. Žiakom sa hra páčila, mená psov ich naozaj zaujali. Najväčšiu radosť však mali z vyslobodeného prasiatka.

Potom sme si spoločne zarecitovali básne, ktoré sme sa naučili pri vyvodzovaní hlásky (písmena) *p*.

Prasa

Každé jedno správne prasa
rado v blate vyváľa sa.
Mamka krochká pri koryte,
len sa mi tu nepobite.
Predstava je to však klamná,
prasiatko má rado jahňa.

Prasiatko

Ružovučké gul'até,
vyváľa sa po blate.
Rypáčik si všade vopchá,
v chlieviku si ticho krochká.
Čo detičky nezjedia,
to prasiatka pojedia.

Expozícia

V hlavnej časti vyučovacej hodiny sme si prečítali zo šlabikára rozprávku *Tri prasiatka*. Dôkladne sme si rozobrali celý text, dbali sme na kvalitu čítania. Vyslabikovali sme viacslabičné slová, aby sme text čítali plynule, bez opakovania časti slov. Žiaci odpovedali na otázky v šlabikári, pomenovali obrázky. Dôležité bolo odpovedať na otázky celou vetou. Ďalej žiaci vyhľadávali zadané písmená v texte, ktoré krúžkovali. Na magnetickej tabuli priradovali slová k obrázkom. Postupne po jednom prerozprávali prečítanú rozprávku, vymenovali postavy. Pristúpili sme k vlastnej tvorbe úloh, ktoré vymýšľali žiaci a následne i riešili. Napr.

° Prasiatko je domáce zviera. Poznáte aj iné?

° Utvorte rýmy na slovo prasiatko.

° Vymyslíte tri vety o prasiatku.

° Vymyslíte desať slov na *p*.

° Vymyslíte o troch prasiatkach tri opytovacie vety.

Pristúpili sme k vypracovaniu pracovných listov. Žiaci v nich tvorili a písali krátke vety, ktoré dopĺňali maľovaním.

Napokon sme si zaspievali prvú časť piesne *Prasiatka*.

Veselo je na svete,

iste to aj vy viete.

Smiechom z nás nik nešetří,

prasiatka sme ako tri.

S nami je vždy veselo,

preto máme priateľov.

Ružovučké prasiatka

každý zavše pohladká.

Aplikácia a fixácia

Na záver vyučovacej hodiny nasledovala skupinová práca žiakov. Pracovali vo dvojiciach. Odpovedali na otázky zamerané na rozvoj tvorivého myslenia.

° Prasiatka chováme doma v chlievikoch. Viete prečo?

° Ako sa volajú prasiatka, ktoré žijú v lese?

° Ktoré zvieratko vám pripomína prasiatko?

Nasledovalo zadanie domácej úlohy – plynulé čítanie textu s porozumením. Do písanky správne prepíš vetu, ktorú prasiatko popletene povedalo vlkovi: „Radšej si krútikom chvostím a bežkami nožičkujem, ale dnu ťa nepustím.“

Odpovedz na moju otázku: „Pouvažuj a napíš, prečo tretiemu múdremu prasiatku bolo na svete dobre?“

6. vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍŤ – Čítanie rozprávok

PÍS – Prepis textu tlačeným a písaným písmom

Téma : Rozprávka na objednávku

Cieľ : Rozvoj kooperatívnej komunikácie, tvorivosti, nácvik prezentácie, vytvorenie a napísanie krátkeho textu.

Vyučovacie metódy : rozhovor, opis, rozprávanie, vysvetľovanie, didaktická hra.

Priebeh hodiny

Motivácia

V úvodnej časti vyučovacej hodiny sme sa rozprávali o vtáčom hniezde, konkrétne o lastovičom príbytku. Lastovička je totiž vtáčik, ktorého všetci žiaci veľmi dobre poznajú. Vysvetlila som žiakom, že lastovičky si po prilete z teplých krajín stavajú u nás hniezda z rôznych stebielok, rastliniek, ktoré pospájajú blatom. Vystielajú si ho perím, aby mali vnútro svojho domčeka príjemne teplé, mäkké. Na záver som dodala, že sa živia lietajúcim hmyzom. Potom sa žiaci pokúšali opísať lastovičku, ktorú som im nakreslila na tabuľu.

Expozícia

So žiakmi sme si pripomenuli čo je to rozprávka – vymyslený príbeh, v ktorom vystupujú ozajstné i neskutočné postavy, predmety. Oznamila som žiakom, že si spoločne vymyslíme rozprávku o šikovnej lastovičke. Ja začnem prvou vetou a každý z prítomných žiakov dodá jednu vetu na doplnenie príbehu. Ďalej som žiakom vysvetlila, že síce budú rozvíjať dej príbehu, nemôžu však rušiť, meniť predchádzajúce vety, ich význam. Moja úvodná veta znela : Šikovná lastovička Lenka sa rozhodla, že sa dnes pustí do stavby domčeka.

Vety utvorené žiakmi som zapisovala (štylisticky mierne upravovala):

- ° Lietala v lese.
- ° Hľadala si muža, aby jej pomohol postaviť domček.
- ° V lese stretla lastovičku, nezbedníka Tibora.
- ° Dohodli sa, že pôjdu hľadať stavebný materiál.
- ° Nezbedník Tibor však lietal po lese.
- ° Vôbec nepracoval.
- ° Lastovička už mala veľa drierok.
- ° Volala na Tibora.
- ° Keď sa nevracal domov, začala domček stavať sama.
- ° Domček bol v noci hotový.
- ° Na druhý deň si Lenka domček vyupratovala.
- ° Uvarila si polievku z mušiek a upiekla mušaciu tortu.

- ° Pozvala všetkých vtáčikov z vedľajších stromov.
- ° Priletel aj Tibor.
- ° Lenka ho vyhodila, lebo nepracoval.
- ° Našla si nového usilovného muža.
- ° Mali spolu detičky.
- ° Rodičia ich naučili loviť mušky a stavať domčeky.
- ° Všetci boli šťastní.
- ° Bolo im dobre na svete.

Po dokončení rozprávky som žiakom vety ešte raz prečítala. Mali úžasnú radosť zo svojho výtvoru ... skončilo to potleskom.

Aplikácia a fixácia

Žiaci s pracovali v skupinách, vo dvojiciach. Každé dvojici som rozdala kartičku, na ktorej bolo napísaných päť slov : *les, jahoda, strom, medved', sniečko*. Tieto slová musia dvojice využiť pri vytvorení krátkeho príbehu, ktorý napíšu.

Príbehy sme si prečítali, uvádzam najoriginálnejší : *Sniečko svietilo. Medved' sa vybral na jahody. Potom zaspal v lese pod stromom.*

V závere hodiny sme si zahrli hru *Zlatá brána*. Jej cieľom bol rozvoj tvorivosti, fantázie, aktivizácia žiakov. Dvaja žiaci stojaci pred tabuľou znázorňujú bránu. Ostatní žiaci spievajú, prechádzajú bránou. Kto je zajatý, musí na slovo, ktoré zadá učiteľ utvoriť vetu, a to buď – oznamovaciu, opytovaciu, alebo zvolaciu.

7.vyučovacia hodina

Tematický celok : ČÍT – Čítanie rozprávok

PÍS – Prepis textu tlačeným a písaným písmom

Téma : Červená Čiapočka

Cieľ : Zdokonaľovanie techniky čítania, tvorivé písanie.

Vyučovacie metódy : rozhovor, rozprávanie, didaktická hra, vysvetľovanie, práca s textom, hranie rolí, tvorivé písanie.

Priebeh hodiny

Motivácia

Ako motiváciu v úvodnej časti hodiny som zvolila krátku báseň o babičke.

Babička.

Moja drahá babička,
prijmi božtek na líčka.

Aby si sa dobre mala,
bola zdravá, vždy sa smiala.

Bola to pre žiakov nová báseň a keďže bola krátka, hravo si ju osvojili.

Vždy sa s radosťou učia nové krátke texty lebo hneď vidia priamy výsledok svojho učenia. Sú motivovaní svojimi výsledkami a so zaujatím sledujú ďalšiu činnosť.

Pokračovali sme hrou *Retaz*. Jej cieľom bolo dokončiť poslednú slabiku slova a na ňu utvoriť nové slovo, minimálne trojslabičné. Hra je zameraná na rozvoj verbálnej fluencie.

Učiteľ začína, žiaci pokračujú: „babič“, rozloží to na slabiky ba – bič - a žiaci dopĺňajú ...
ba – bič – ka,
„kapus“, ka – pus a dopĺňanie ... ka – pus – ta,
„tati“, ta – ti a dopĺňanie ... ta – ti – no,
„nožič“, no – žič a dopĺňanie ... no – žič – ky ... atď.

Expozícia

Z pripravených pracovných listov sme si prečítali rozprávku *Červená čiapočka*. Pripomenuli sme si krátku charakteristiku rozprávok. Žiaci vymenovali postavy, ktoré v nej vystupujú (Červená čiapočka, mama, babička, vlk, poľovník). Odpovedali na otázky:

- ° S kým sa Červená čiapočka zhovára v úvode rozprávky ?
- ° Čo niesla Červená čiapočka v košíku?
- ° Ktorá zvieracia postava vystupuje v rozprávke ?
- ° Kde bývala babička ?
- ° Z rozprávky sme sa dozvedeli, že okolo babičkinho domčeka sa obšmietal vlk. Kde bola v tom čase Červená čiapočka ? Čo robila ?
- ° Čo urobil vlk s babičkou a s Červenou čiapočkou ?
- ° Kto ich vyslobodil a ako?

Z maketiek som pre žiakov pripravila postavičky (rekvizity) z rozprávky, ktoré im mali poslúžiť pri krátkom jednoduchom divadielku. Ich úlohou bolo napodobniť hlas jednotlivých postáv, vyjadriť dobrú náladu, smútok, múdrosť ...

Ostatní žiaci ohodnotili výkon spolužiakov – kto bol najlepší – akých chýb sa žiaci dopustili ... pri vystupovaní spolužiakov intenzívne prežívali obsah rozprávky.

Obrázok 8 Divadielko

Obrázok 9 Divadielko

Prameň : Vlastný zdroj

Pri divadielku – hraní rolí som nabádala žiakov k smelosti, pohybovým aktivitám. Sledovala som, ako jednotliví žiaci prežívajú dej, a taktiež či chápu samotný obsah. Žiaci, ktorí si „zahrali“ divadielko boli nadšení. Ich podané výkony boli silným motivačným prvkom k tvorivosti a k aktivite vo vyučovacom procese.

Nasledovala samostatná práca žiakov. V pracovných listoch mali vyhľadať opytovacie vety a podčiarknuť ich zelenou pastelkou, zvolacie vety vyhľadať a podčiarknuť

červenou pastelkou. Zároveň mali písomne odpovedať na otázku : „*Pouvažuj a napíš, prečo babička vpustila vlka do domčeka?*“

Aplikácia a fixácia

V závere hodiny sme si rozprávku prečítali ešte raz, no žiaci mali prerozdelené úlohy: jeden žiak bol rozprávač, dievčatá čítali text ženských postáv (mamička, Červená čiapočka, babička) a chlapci na seba prevzali čítanie textov mužského rodu (vlk, poľovník).

Nasledovalo zadanie domácej úlohy – plynulé čítanie textu, čítanie s porozumením.

Premyslite si iný záver rozprávky – ukončenie podľa vlastnej fantázie.

3.3 Overené prínosy OPS

Rozvíjanie tvorivosti žiakov sa prelína cez celý didaktický systém – podmienky, ciele, zásady, metódy, formy, subjekty a objekty (učiteľ, žiak a iní činitelia), obsah, materiálne prostriedky.

Tvorivosť žiakov v procese vyučovania možno rozvíjať rôznymi činnosťami, aktivitami. Veľmi vhodnou činnosťou na rozvoj tvorivých potenciálov žiakov je hra. V didaktickej hre ide predovšetkým o premyslené použitie hry v súvislosti s vyučovacou látkou. Ak teda spojíme učenie s hrou, vytvárame didaktickú hru, ktorá je najdôležitejším doplnkom základných vyučovacích metód. Počas pedagogickej praxe som si vytvorila zoznam podstatných znakov, ktorými sa vyznačuje.

Sú pre ňu charakteristické nasledovné znaky :

- ° aktivita, pri ktorej žiak uplatňuje svoju osobnosť a riadi svoju činnosť podľa vlastných schopností a možností,
- ° spontánnosť, ktorá vyplýva z vnútorných potrieb žiaka,
- ° symbolickosť, teda používanie symbolov, schopnosť náhrady, ktorá je prenosom neskôr zaistujúcim osvojenie si sociálnych znakov na základe vzorov,
- ° je vývinovou potrebou a zároveň prejavom úrovne rozvoja osobnosti,
- ° prostredníctvom hry žiak spoznáva život, vytvára si k nemu vzťah, no spoznáva i seba samého,
- ° je prostriedkom proti jednotvárnosti a nude.

Využívaním hier sa vyučovanie stalo zábavnejšie, tvorivejšie. Žiakov ich využitie na hodinách slovenského jazyka a literatúry (čítania, písania) motivovalo. Mohli uplatniť a rozvíjať svoje schopnosti, zručnosti. Taktiež ostatné tvorivé aktivity, tvorivé úlohy, ktoré sa dali zrealizovať na vyučovaní boli prínosom. Zabezpečili tvorivú psychickú atmosféru. Žiaci nemali strach vymýšľať, niečo povedať, nemali strach z rizika myslenia a konania. Doporučujem preto trvať na tom, aby žiak mohol vysloviť vlastný názor na vec, nebyť vždy zaujatý len udržiavaním ticha a poriadku. Učitelia by mali byť prístupní otvorenej komunikácii, spolupráci v rámci konkrétnych činností. Ďalej doporučujem primerane veku žiakov využívať pri rozvíjaní tvorivosti metódu hry, ktorá je podľa môjho názoru prirodzenou činnosťou žiakov. Žiaci si v hrách zároveň utvárajú pozitívny vzťah k vyučovaciemu predmetu.

ZÁVER

Keď pristupujem k formulácii záveru OPS, treba si znovu pripomenúť cieľ, ktorý som pri jej spracovávaní sledovala. V prvom rade som chcela zdôrazniť význam rozvoja tvorivosti u žiakov primárneho vzdelávania, a tiež na konkrétnych príkladoch poukázať vo výchovno – vzdelávacom procese na jeho pozitivitu. V hlavnej časti uvádzam tvorivé úlohy, tvorivé aktivity, ktoré sa dajú realizovať v predmete slovenský jazyk a literatúra v 1. ročníku základnej školy.

Tvorivosť ako pojem je v súčasnej dobe vymedzený nejednotne. Nejednotnosť názorov je zrejme prirodzeným dôsledkom, vyplývajúcim zo zložitosti tohto procesu. V zhode s viacerými autormi však možno konštatovať, že tvorivosť treba chápať vo vzájomnej súvislosti s aktívnosťou, rozhodnosťou, zvedavosťou, predstavivosťou, fantáziou, čo znamená, že tvorivosť ako kvalita osobnosti nemôže existovať sama o sebe.

Rozvoj žiakov je podmienený nielen tvorivosťou, ale i aktivitou a samostatnosťou. Z toho vyplýva, že medzi týmito pojmami existuje určitý vzťah, určitá súvislosť. Na to, aby sme lepšie pochopili vzťah tvorivosti a samostatnosti, musíme si ozrejmiť, že tvorivá činnosť žiaka sa začína vtedy, keď žiak úspešne vyrieši novú úlohu, problém, a to v podobe intelektuálnej i manuálnej.

Svojou prácou som chcela načrtnúť jednu z možností ako prispieť k rozvíjaniu tvorivosti žiakov na 1. stupni ZŠ so zámerom ovplyvniť kontinuitu vývinu osobnosti. Potešujúce pre mňa je, že žiaci sa tešia na vyučovanie materinského jazyka, nemajú z vyučovania strach. Cieľom naďalej zostáva, aby sa u všetkých žiakov rozvíjal kladný vzťah k vyučovacím predmetom. Doporučujem pedagógom vytvárať i dlhodobejšie rozvíjajúce programy na školách, využívať metódy nápomocné pri rozvíjaní tvorivosti žiakov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. HOUŠKA, T. 1993. Škola je hra! 2. Prepracované a rozšírené vydanie. Praha, Tomáš Houška 1993.
2. KRET, E. 1995. Učíme (se) jinak. Portál, Praha. 1995
3. KURINCOVÁ, V. – SEIDLER, P. 1992. Vybrané kapitoly z didaktiky začiatočného čítania a písania. VA PRINT Nitra. 1992. ISBN 80 – 85183 – 53 - 6
4. ROGERS, C. R. – FREIBERG, H. J. 1998. Sloboda učiť sa. Persona, Modra 1998.
5. RYS, J. 1997. K tvorivé činnosti žáků na 1. stupni. Komenský, roč. 121, č. 7 – 8, 1997.
6. SVETLÍKOVÁ, I. – FÜLÖPOVÁ, E. – ALBERTY, L. 1998. Kniha hier pre tvorivo – humanistickú výchovu. Educatio Trnava. 1998. ISBN 80 – 967532 – 3 - 1
7. TUREK, I. 1995. Škola a tvorivosť. Kapitoly z didaktiky. Metodické centrum. Bratislava. 1995
8. ZELINA, M. – ZELINOVÁ, M. 1990. Rozvoj tvorivosti detí a mládeže. SPN. Bratislava. 1990.